

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
/Калинич І. В./
« 29 » червня 2021 року

**СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРИРОДНИЧА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ І СВІТУ»**

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)
Освітня програма	“Географія”
Статус дисципліни	обов’язкова
Мова навчання	українська

Назва курсу	Природнича географія України і світу
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра фізичної географії та раціонального природокористування
Галузь знань, шифр та назва спеціальності, предметної спеціальності	01 Освіта / Педагогіка 014 Середня освіта 014.07 Середня освіта (Географія)
Викладачі курсу	Карабінюк Микола Миколайович
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
E-mail	mykola.karabiniuk@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua/course/view.php?id=6095
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	4,5 кредити ЄКТС / загальна кількість годин – 135
Обсяг курсу	Кількість годин (денна ф.н.): аудиторних – 54, лекцій – 32, практичних – 22, СРС – 81 Кількість годин (заочна ф.н.): аудиторних – 14, лекцій – 8, практичних – 6, СРС – 121
Формат курсу	Очний
Анотація до курсу	Навчальний курс «Природнича географія України і світу» є обов’язковим компонентом циклу професійної підготовки студентів предметної спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія). У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти засвоюють інформацію про структуру та теоретико-методологічні особливості природничої географії, взаємодії між природними компонентами та властивості географічної оболонки під впливом антропогенної діяльності, а також аналізують прикладні аспекти природничої географії (природоохоронна діяльність, техногенне навантаження, раціональне природокористування тощо) на прикладі України та окремих регіонів світу. Цілісне вивчення фізичної, історичної та антропогенної географії України і світу сприяє підвищенню фахової підготовки до наукової та майбутньої педагогічної діяльності студентів.
Ключові слова	Природні умови, природні ресурси, господарська діяльність, антропогенне навантаження, екологічний стан, охорона природи, природокористування.
Мета та цілі курсу	Метою навчальної дисципліни « Природнича географія України і світу » є оволодіння теоретико-методологічними основами природничої географії, а також ознайомлення студентів із геокомпонентною структурою цілісної географічної оболонки Землі, як найбільшого природного комплексу із своєрідною функціональністю і розвитком, фізико-географічними особливостями території України під впливом господарської діяльності людини та інше. Важливим завданням є формування у студенті цілісності та багатогранності взаємозв’язків у природі, усвідомлення впливу людини на процеси, які у ній відбуваються. Природниче вивчення України та інших регіонів світу сприяє розумінню студентами особливостей диференціації та континуальності географічної оболонки. Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

	⇒ Здатність спілкуватися державною мовою, уміти комунікувати з іншими, логічно викладати свою думку як усно, так і письмово (ЗК 3); ⇒ Вміння виявляти та вирішувати в професійній діяльності проблемні задачі, приймати науково-обґрунтовані управлінські рішення (ЗК 5); ⇒ Набуття предметно-географічних, природознавчо-наукових, психолого-педагогічних компетентностей, оволодіння фундаментальними знаннями з дисциплін географічної науки на різних просторових рівнях (глобальному, національному і локальному), методологією географічних досліджень взаємозв'язків у складній системі «Людина–Природа» в контексті досягнення цілей збалансованого розвитку (ФК 1); ⇒ Здатність до постійного професійного самовдосконалення, вивчення і креативного застосування досягнень національної та світової географічної науки в науковій і педагогічній діяльності (ФК 2); ⇒ Здатність на глобальному, регіональному і локальному рівнях аналізувати в часі і просторі взаємопов'язані природні процеси і явища. Здатність логічного і світоглядного мислення в процесі освітньої, наукової і громадянської діяльності, осмислювати взаємозв'язки і закономірності в еколого-, гео-, соціо-просторі (ФК 7); ⇒ Здатність застосовувати географічні знання у міждисциплінарному і міжгалузевому контекстах. Здатність застосування теоретичних знань для вирішення практичних проблем на регіональному і національному рівнях, зокрема щодо просторового аналізу та вирішення проблем взаємодії суспільства і природи в контексті збалансованого розвитку (ФК 8).	
Пререквізити курсу	Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Природнича географія України і світу» є опанування низки навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП) впродовж навчання на освітньому рівні «Бакалавр», зданий вступний фаховий іспит з географії при вступі на магістратуру та інше.	
Очікувані результати навчання	У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен Знати: ⇒ теоретико-методологічні основи та структуру природничої географії ⇒ взаємозв'язки між природними компонентами географічної оболонки та особливості її розвитку під впливом господарської діяльності людини у регіональному розрізі ⇒ історію господарського освоєння та сучасне використання природних ресурсів України та світу ⇒ особливості антропогенного навантаження на природне середовище та вплив природних негативних фізико-географічних процесів і техногенних катастроф на екологічну ситуацію в Україні та світі ⇒ сучасні тенденції змін у природному середовищі під впливом глобальних змін клімату та системи природокористування	ПРН 2 ПРН 6
	Вміти: ⇒ аналізувати взаємозв'язки між природними компонентами та ландшафтами України і світу під впливом господарської діяльності людей ⇒ застосовувати практичні знання про властивості природного середовища і регіональні особливості використання для покращення екологічного стану території та зменшення негативного антропогенного навантаження ⇒ охарактеризувати сучасну систему природокористування та обґрунтувати перспективи розвитку природоохоронної	ПРН 7 ПРН 10

	діяльності в Україні і світі ⇒ застосувати набуті знання про організації географічної оболонки та особливості антропогенного навантаження на природне середовище в освітній і педагогічній діяльності ⇒ визначити основні осередки та фактори забруднення довкілля в Україні та світі, обґрунтувати можливі шляхи його зменшення																									
Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<i>Лекція</i> – використовується для розгорнутого теоретичного викладу навчального матеріалу, аналізу та обґрунтування складних і розлогих питань; <i>бесіда</i> – діалогічний метод навчання, під час якого викладач через постановку ретельно продуманої системи запитань підводить студентів до розуміння нового матеріалу або перевіряє засвоєння ними уже вивченого; <i>пояснення</i> – вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону та ін. На <i>практичних заняттях</i> вирішуються ситуаційні завдання прикладного характеру та засвоюються студентами вміння до пошуку та аналізу інформації. <i>Наочні методи</i> – ілюстрації, використання картографічних, демонстраційних матеріалів.																									
Необхідне обладнання	Географічні карти, навчальні атласи, ілюстрації, схеми, таблиці, довідники, відповідно до теми заняття, а також мультимедійні проектори, освітніх порталів із електронним картографічним матеріалом та ін.																									
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни <table><tr><th rowspan="2">Вид діяльності здобувача вищої освіти</th><th colspan="2">Модуль 1</th><th colspan="2">Модуль 2</th></tr><tr><th>Кількість</th><th>Макс. кількість балів (сумарна)</th><th>Кількість</th><th>Макс. кількість балів (сумарна)</th></tr><tr><td>Практичні заняття</td><td>3</td><td>60</td><td>3</td><td>60</td></tr><tr><td>Модульна контрольна робота</td><td>1</td><td>40</td><td>1</td><td>40</td></tr><tr><td>Разом</td><td></td><td>100</td><td></td><td>100</td></tr></table> Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Природнича географія України і світу» проводиться двічі на семестр, згідно з розкладом модульних контролів визначених навчальною частиною за робочими навчальними планами в межах годин, які відведені на лабораторні заняття. До виконання модульної роботи допускаються студенти, які виконали усі практичні роботи, що передбачені програмою дисципліни. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за виконання практичних робіт та самостійної роботи. Виконання модульної контрольної роботи передбачає виконання студентом завдань трьох рівнів складності: перший – 5 тестів (2 бали за кожну правильну відповідь (разом 10 балів)); другий – 2 терміни (5 балів за повне визначення кожного терміну (разом 10 балів)); третій – 2 теоретичні запитання (10 балів за вичерпну відповідь кожного запитання (разом 20 балів)). Максимальна кількість балів одержаних під час модульної контрольної роботи становить 40 балів. Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Після завершення другого модульного контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом за семестр навчання. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути		Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)	Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)	Практичні заняття	3	60	3	60	Модульна контрольна робота	1	40	1	40	Разом		100		100
Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1			Модуль 2																						
	Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)	Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)																						
Практичні заняття	3	60	3	60																						
Модульна контрольна робота	1	40	1	40																						
Разом		100		100																						

	виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає екзамен за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому, у підсумкову оцінку не враховуються (не додаються) бали накопичені студентом впродовж навчального семестру. Семестровий контроль з дисципліни «Природнича географія України і світу» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену у комбінованій формі за змістом та структурою екзаменаційних білетів (попередньо затверджених на засіданні кафедри), які цілісно охоплюють навчальний матеріал, визначений робочою навчальною програмою дисципліни. Термін проведення семестрового контролю визначений графіком навчального процесу. Впродовж семестру студенти мають можливість набрати від 0 до 100 балів, що переводиться у національну шкалу оцінювання і, відповідно, у шкалу ECTS. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення їх результатів. Під час підсумкового семестрового контролю студент, який набрав більше 60 балів, має право підвищити свою оцінку складаючи іспит і, незважаючи на успішність спроби, його оцінка не може бути нижчою від суми балів накопичених впродовж навчального семестру. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем головно на основі оцінювання відповідей на питання екзаменаційних білетів з урахуванням балів, отриманих за відповіді на додаткові питання.
Підсумковий контроль, форма	Екзамен, комбінована форма
Зміст курсу	Модуль 1. <i>Фізична (натуральна) географія України і світу</i> <i>Тема 1.</i> Вступ до курсу. Місце та структура природничої географії у системі географічних наук <i>Тема 2.</i> Геологічний фундамент Землі. Сучасні особливості розвитку земної кори України і світу <i>Тема 3.</i> Рельєф та його особливості. Орографічні особливості України і світу. <i>Тема 4.</i> Клімат та його особливості. Кліматичні умови України і світу. <i>Тема 5.</i> Світовий океан та внутрішні води. Водні ресурси України і світу. <i>Тема 6.</i> Ґрунтовий покрив. Земельні ресурси України і світу. <i>Тема 7.</i> Рослинний та тваринний світ. Біологічні ресурси України і світу. <i>Тема 8.</i> Географічна оболонка та особливості її диференціація. Ландшафти України. Модуль 2 <i>Історична й антропогенна географія України і світу</i> <i>Тема 9.</i> Господарське освоєння України і світу <i>Тема 10.</i> Антропогенне навантаження на ландшафти України і світу. <i>Тема 11.</i> Антропізація та модифікація природних комплексів України і світу <i>Тема 12.</i> Техногенне забруднення довкілля в Україні та світі <i>Тема 13.</i> Екологічна ситуація в Україні та світі. <i>Тема 14.</i> Актуальні проблеми природничої географії. <i>Тема 15.</i> Проблеми раціонального використання природних ресурсів в Україні та світі <i>Тема 16.</i> Сучасний стан та перспективи природоохоронної діяльності в Україні та світі.

Література для вивчення дисципліни	Основна література 1. Байцар А. Л. Фізична географія України : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 354 с. 2. Гродзинський М. Д. Ландшафтна екологія. Київ : Знання, 2014. 550 с. 3. Денисик Г. І. Природнича географія Поділля. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 2011. 184 с. 4. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство. Ч. І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014. 334 с. 5. Міллер Г. П., Петлін В. М., Мельник А.В. Ландшафтознавство: теорія і практика. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002 172 с. 6. Національна безпека України у викликах новітньої історії : монографія / авт.-укл. В. І. Шпак; кер. авт. кол. С. І. Табачников. К.: ДП «Експрес-об'ява», 2020. 464 с. 7. Хвесик М. А. Економіка природокористування: вектори розвитку. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. 398 с. Допоміжна література 1. Атлас Чорнобильської зони відчуження = Atlas of Chernobyl exclusion zone (1:200 000) / М-во України по захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС, Адм. Чорнобил. зони відчуження, Чорнобил. НТЦ міжнар. досліджень; НАН України, Наук.-інж. центр радіогідроекокол. полігон. досліджень; Уклад. та підгот. до друку НВП «Картографія». Київ: НВП "Картографія", 1996. 2. Буряник О. О., Карабінюк М. М., Гостюк З. В. Природно-заповідний фонд Сколівських Бескид: ландшафтна диференціація, структура та перспективи. <i>Людина та довкілля. Проблеми неоекології</i>. 2021. № 35. С. 83–92. DOI: https://doi.org/10.26565/1992-4224-2021-35-08 3. Гадзало А. Я. Проблеми раціонального природокористування в процесі забезпечення збалансованого розвитку України. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i>. 2016. Вип. 7. С. 71–73. 4. Денисик Г. І., Стефанков Л. І. Структура природничої географії. <i>Українська історична географія та історія географії України</i>. 2009. С. 46–47. 5. Денисик Г. І., Стефанков Л. І., Чиж О. П. Фізична чи природнича географія України. <i>Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. праць</i>. 2018. Вип. 28. С. 26–33. 6. Денисик Г. І., Чиж О. П. Природнича географія України. <i>Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер.: Географія</i>. 2016. Вип. 28, № 3-4. С. 5–10. 7. Денисик Г. І. Природнича географія: суть, структура, переваги. <i>Стан, проблеми і перспективи природничої географії</i> : матеріали круглого столу – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – С. 19-24 8. Карабінюк М. М. Природні територіальні комплекси субальпійського і альпійського високогір'я Чорногірського масиву Українських Карпат : дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.01. / Київський нац. ун-т. ім. Т. Шевченка. Київ, 2020. 278 с. 9. Карабінюк М. М., Гнатяк І. С., Марканич Я. В. Антропізація цінних природних територіальних комплексів субальпійського й альпійського високогір'я Чорногори під впливом рекреаційно-туристичної діяльності в околицях озера Бребенескул (Українські Карпати). <i>Фізична географія та геоморфологія</i>. 2020. Вип. 1-3(99-101). С. 13–23. DOI: https://doi.org/10.17721/phgg.2020.1-2.02
--	--

	10. Карабінюк М. М., Марканич Я. В. Динамічність кліматичних умов та сучасні тенденції їхніх змін у північно-східному секторі ландшафту Чорногора (Українські Карпати). <i>Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України</i>. 2020. Вип. №1(5) С. 58–70 11. Хвесик М. А., Обиход Г. О. Природно-ресурсна сфера України: стан та шляхи збереження. <i>Вісник Національної академії наук України</i>. 2019. № 7. С. 36–44. DOI: doi.org/10.15407/visn2019.07.036
Інформаційні ресурси	Підручники та матеріали для вивчення навчальної дисципліни: 1. https://library.vspu.edu.ua/polki/akredit/kaf_3/denisyk.pdf 2. http://library.vspu.edu.ua/repozitarij/repozit/texti/navchalni/Osnovi_antropo g_ landshavtoznnavstva.pdf Освітні портали: 1. http://geomap.land.kiev.ua/zoning-1.html 2. http://atlas.igu.org.ua/index.html 3. http://wdc.org.ua/atlas/default.html 4. http://biblioteka.uz.ua/ 5. http://www.nbuuv.gov.ua/ 6. https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/12/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf 7. http://geografica.net.ua/ 8. http://geoknigi.com/index.php
Питання для підсумкового контролю	1. Предмет і завдання навчального курсу 2. Природнича географія як наука 3. Структура природничої географії та її місце у системі географічних наук. 4. Рівні пізнання та предмет вивчення природничої географії 5. Поняття про геологічний фундамент 6. Різновиди та поширення основних тектонічних структур 7. Розвиток та сучасні риси геологічної будови 8. Палеогеографічні умови антропогену та особливості поширення антропогенових відкладів 9. Неотектонічні рухи земної кори 10. Особливості тектонічної та геологічної будови України 11. Чинники формування рельєфу 12. Генетичні типи рельєфу та їх поширення 13. Особливості розвитку рельєфу суші 14. Рівнини. Гірські системи 15. Рельєф дна Світового океану 16. Рельєф як азонльний чинник диференціації ландшафтів 17. Характеристика рельєфу України 18. Антропогенний рельєф України і світу 19. Загальна циркуляція атмосфери, її фактори та закономірності 20. Диференціація (широтна, вертикальна) кліматичних умов 21. Характеристика клімату України 22. Глобальні зміни клімату та їх особливості 23. Світовий океан та його характеристик 24. Регіональний аналіз водних об'єктів 25. Моря і океани. Річки. 26. Озера і водосховища. Льодовики 27. Характеристика водних ресурсів України 28. Ресурси поверхневих вод

	29. Ресурси підземних вод30. Проблеми раціонального використання водних ресурсів України і світу31. Закономірності диференціації ґрунтового покриву32. Ґрунти рівнин33. Ґрунти гірських систем34. Ґрунтовий покрив України та його особливості35. Земельні ресурси України і світу36. Закономірності поширення флори і фауни37. Поняття про біоценоз та біотопи38. Біологічні ресурси України39. Регіональний аналіз біологічного різноманіття40. Господарський вплив на флору і фауну41. Природні (ландшафтні) зони42. Поняття про ландшафт та ландшафтну структуру43. Рівнинні ландшафти44. Гірські ландшафти45. Фізико-географічне районування України46. Ландшафтне різноманіття47. Формування та розвиток сучасних ландшафтів України48. Світове господарство49. Сільське господарство. Промисловість50. Сучасне сільське господарство та промисловість України51. Загальна характеристика господарського навантаження на довкілля52. Осередки надмірного господарського навантаження у світі53. Поняття про антропогенне навантаження54. Чинники та особливості антропогенного навантаження у світі55. Види антропогенного навантаження56. Регіональний аналіз антропогенного навантаження57. Антропогенні ландшафти та їх типи58. Особливості антропогенного навантаження в Україні59. Нормування антропогенного навантаження60. Поняття про антропізацію та модифікацію ландшафтних комплексів61. Особливості вивчення модифікації62. Антропізація ландшафтних комплексів як наслідок людської діяльності63. Ступінь модифікації природних комплексів64. Регіональний аналіз модифікації природних комплексів65. Проблема забруднення довкілля66. Загальні положення визначення техногенного забруднення67. Види та фактори забруднення68. Регіональний аналіз техногенного забруднення у світі69. Техногенне забруднення в Україні.70. Особливості використання техногенно забруднених територій в Україні та світі71. Поняття про екологічний стан та екологічну ситуацію72. Методи та підходи до вивчення екологічної ситуації73. Фактори утворення екологічної ситуації74. Сучасні негативні фізико-географічні процеси75. Природні катастрофи у світі76. Техногенні катастрофи у світі77. Екологічна ситуація в Україні78. Перспективи покращення екологічної ситуації в Україні та світі79. Теоретико-методологічні проблеми природничої географії80. Прикладні проблеми природничої географії

	81. Сучасні тенденції до природокористування 82. Проблема вичерпності природних ресурсів 83. Особливості використання природних ресурсів в Україні 84. Принципи та цілі раціонального природокористування 85. Оптимізація системи природокористування в Україні та світі 86. Сучасний стан та напрямки природоохоронної діяльності у світі 87. Технології захисту довкілля 88. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища 89. Природоохоронна діяльність в Україні 90. Перспективи розвитку природоохоронної діяльності
--	--